

ВИБІР ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ РОЗГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ: ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО?

ОРТИНСЬКА Наталія - доктор юридичних наук, професор кафедри Теорії права і конституціоналізму Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0002-5061-5340>

УДК 342.565.4

DOI 10.32782/LAW.UA.2023.3.4

Лейтмотивом статті є дослідження тих проблем, які виникають у зв'язку з неправильним обранням форми адміністративного судочинства для розгляду і вирішення адміністративної справи. При цьому з'ясовано, що адміністративні суди, як і будь-які інші органи державної влади, є суб'єктами публічно-владної сфери, а тому на їх процесуальну діяльність також поширюється спеціально-дозвільний тип правового регулювання, себто можливість діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. А оскільки рішення суду визнається законним лише при умові дотримання норм процесуального права, порушення встановленого законом порядку розгляду адміністративної справи, як правило, свідчить про незаконність судового рішення та дає підстави для його скасування за наслідками апеляційного або касаційного перегляду справи. У зв'язку з цим наголошено на важливості правильного вибору форм адміністративного судочинства як неодмінної складової успішного виконання завдань адміністративного судочинства та надання ефективного захисту прав, свобод та інтересів осіб, які звертаються до адміністративного суду.

Ключові слова: адміністративна справа, форми адміністративного судочинства, судовий розгляд, засади адміністративного судочинства, спеціально-дозвільний принцип.

Метою статті є дослідження ролі та значення форми адміністративного судочинства в ухваленні судом законного рішення,

а також привернення уваги до важливості обрання правильної форми адміністративного судочинства для розгляду адміністративної справи.

Постановка проблеми

Адміністративне судочинство покликане забезпечити справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Але чи може превалювати мета адміністративного судочинства над засобами її досягнення? Що важливіше: відновити порушені права та інтереси у сфері публічно-правовідносин у будь-який спосіб і якнайшвидше, чи все-таки надати судовий захист з дотриманням передбачених законом процесуальних правил, навіть якщо це буде складніше та потребуватиме більше часу? Чи поширюється на адміністративні суди, які здійснюють судовий контроль за діяльністю інших органів публічної влади, дія спеціально-дозвільного принципу, який закріплений нормами частини другої статті 19 Конституції України та зобов'язує всі органи влади та їх посадових осіб діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України? Чи впливає форма адміністративного судочинства на законність судового рішення та чи може бути скасоване рішення суду лише з мотивів розгляду адмі-

ністративної справи із порушенням процедури? Власне, над цими та іншими важливими питаннями форм адміністративного судочинства замислилася авторка статті та в процесі проведеного наукового дослідження зробила спробу надати на них свою обґрунтовану відповідь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Із запровадженням в Україні адміністративного судочинства, процесуальний порядок розгляду адміністративних справ завжди перебував в центрі уваги багатьох національних вчених, як практиків, так і теоретиків, наприклад В. С. Стефанюка, В. Б. Авер'янова, А. Т. Комзюка, В. М. Бевзенка, О. В. Кузьменко, О. І. Миколенка, Р. С. Мельника, А. І. Бітова, А. О. Чернікової. Разом з тим, у цій статті здійснено аналіз не так проблем, що безпосередньо пов'язані із процедурою розгляду та вирішення адміністративних справ, як питань, що стосуються важливості правильного обрання форм адміністративного судочинства, а також наслідків помилкового розгляду судом адміністративної справи за неналежною формою або з порушенням встановленого законом процесуального порядку і їх впливу на ухвалене у справі рішення.

Виклад основного матеріалу

Ефективним засобом забезпечення стабільності конституційного ладу України є гарантування судовою владою функціонування всіх державно-владних інституцій у відповідності з принципом обмеженого правління. Отримавши формалізоване втілення у нормах частини другої статті 6 та частини другої статті 19 Конституції України [1], цей принцип означає, що владні інституції та їх представники зобов'язані здійснювати свою управлінську діяльність під впливом спеціально-дозвільного типу правового регулювання, який ґрунтується на загальній забороні, у межах якої закон (чи інше джерело права) встановлює конкретні дозволи. А оскільки сутність спеціально-дозвільного режиму виражається через принцип «дозволено лише те, що прямо передбачено законом», вихід органу публіч-

ної влади або його посадової особи за межі своїх повноважень, визначених Конституцією та законами України, так само як реалізація ними своїх повноважень у непередбаченій формі або непередбаченим способом, є підставою для визнання їхніх рішень, дій чи бездіяльності незаконними, що має наслідком їх скасування. Водночас винятковими повноваженнями щодо визнання акту, рішення, дії чи бездіяльності неправомірним наділені саме суди, що обумовлюється незалежністю судової гілки влади та її прерогативою здійснювати правосуддя, у тому числі вирішувати юридичні спори, стороною яких може бути кожен орган публічної влади [2].

Прикметно, що, на відміну від статті 6, у якій йдеться про встановлені Конституцією межі й відповідність законам, тобто про повноваження, визначені конституцієдавцем і деталізовані законодавцем, стаття 19 Основного Закону України говорить про підстави, межі повноважень і спосіб, передбачені Конституцією і законами, а відтак суттєво звужує розсуд/дискрецію органів влади та їх посадових осіб, і тим самим розширює підстави судового контролю за реалізацією такої дискреції [3].

Верховний Суд у постанові від 7 грудня 2020 року зазначив, що норми частини другої статті 19 Конституції України зобов'язують суб'єктів владних повноважень діяти лише на виконання закону, за умов і обставин, визначених ним, вчиняти дії, не виходячи за межі прав та обов'язків, дотримуватися встановленої законом процедури, обирати лише встановлені законодавством України способи правомірної поведінки під час реалізації своїх владних повноважень» [4]. А Велика Палата Верховного Суду у постанові від 5 березня 2020 року зацентувала на тому, що застосування спеціально-дозвільного принципу правового регулювання забезпечує введення владних функцій у законні рамки, чим істотно обмежується можливість зловживання з боку держави та її органів [5].

Таким чином, суть закріпленого Конституцією України спеціально-дозвільного принципу, на якому ґрунтується діяльність усіх органів публічної влади, перед-

бачає встановлення чітких та однозначних правил і процедур. Звужуючи поведінку суб'єктів владних повноважень, цей принцип фактично встановлює правові межі державно-владної діяльності в цілому, а відтак охороняє людину, інститути громадянського суспільства та й усе суспільство від необґрунтованого втручання у сферу їх свободи з боку держави та її органів. При цьому обмеження адміністративного розсуду і є способом встановлення його меж. Наприклад, Європейський суд з прав людини, перш ніж здійснювати судочинство, вивчає наявність, межі, спосіб і законність застосування адміністративного розсуду національними органами та переважно вирішує справи із застосуванням аналізу меж такого розсуду і його відповідності принципу верховенства права. З практики Європейського суду, зокрема рішення у справі «Волохи проти України» (заява № 23543/02), вбачається, що в національному праві має бути передбачено засіб правового захисту від довільного втручання органів державної влади в права, гарантовані Конвенцією. Будь-яка законна підстава для застосування адміністративного розсуду може створити юридичну невизначеність, що є несумісною з принципом верховенства права без чіткого визначення обставин, за яких компетентні органи здійснюють такий розсуд, або навіть спотворити саму суть права. Отже, законом має бути з достатньою чіткістю визначено межі та порядок здійснення розсуду, з урахуванням легітимної мети певного заходу, аби забезпечити особі адекватний захист від довільного втручання в здійснення її діяльності. Конкретна норма закону має містити досить чіткі положення про рамки і характер здійснення відповідних дискреційних повноважень, наданих органам державної влади. У разі, якщо закон немає достатньої чіткості, повинен спрацьовувати принцип верховенства права [6].

Тобто, незважаючи на конституційне закріплення спеціально-дозвільного принципу, необхідно також враховувати, що він також прямо впливає й з принципу верховенства права, сутність якого, серед іншого, полягає в правовому обмеженні держави та її органів. Як зазначає Т. Аллан, «фунда-

ментальною вимогою верховенства права, котре має обороняти індивіда від владної сваволі, є умова, що і виконавча, і судова гілки влади – тобто всі ті посадові особи, що здатні прямо застосовувати примус, повинні діяти відповідно до чинного права, де «право» складається із загальних положень та принципів, зміст яких ґрунтовано на концепції суспільного блага, котра не співвідноситься із заслугами чи становищем конкретної особи» [7].

З наведеного висновується, що спеціально-дозвільний принцип має важливе значення для побудови в Україні правової держави та забезпечення стабільності і непорушності чинного конституційного ладу, є необхідною умовою гарантування прав і свобод людини та громадянина.

Однак важливо й те, що дія вказаного принципу також поширюється на судові органи, які є частиною єдиного механізму держави, беруть участь у виконанні державних функцій та з цією метою наділяються владними повноваженнями. І той факт, що суди мають спеціальну (виняткову) компетенцію на здійснення правосуддя, не виводить їх з-під сфери впливу (підпорядкування) такого принципу, адже в іншому разі буде порушуватися баланс у відносинах всіх гілок влади і не працюватиме система стримувань та противаг, головним завданням якої є забезпечення реалізації принципу розподілу державної влади, недопущення домінування однієї гілки влади над іншою і досягнення динамічної стабільності між ними.

Відтак слід пам'ятати, що суди є суб'єктами публічно-владної сфери, у зв'язку з чим на їх діяльність також поширюється спеціально-дозвільний тип правового регулювання, в основу якого покладено принцип «заборонено все, крім того, що дозволено законом».

Як відомо, судова влада в Україні реалізується через конституційне, цивільне, господарське, адміністративне та кримінальне судочинство. Кожному з них властива певна процесуальна форма, яка отримала законодавче регулювання та має свої особливості.

Водночас адміністративне судочинство вирізняється специфічною метою, яка полягає в наданні ефективного захисту пра-

вам, свободам та інтересам громадян і юридичних осіб від порушень з боку органів публічної влади. Тобто в межах адміністративного судочинства вирішуються спори, що виникають у сфері публічно-правових відносин за участю органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових (службових) осіб та інших суб'єктів владних повноважень при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства або наданні адміністративних послуг. Крім того, у порядку адміністративного судочинства забезпечується судовий контроль за органами, які належать до інших гілок влади, і тим самим втілюється в життя теорія поділу влади та її основний принцип – система стримувань і противаг [8].

Віднедавня мета адміністративного судочинства безпосередньо закріплена нормами Основного Закону України. Це стало можливим у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII [9]. Відповідно до цих змін статтю 125 Конституції України викладено у новій редакції, якою передбачено, що «з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди». А у поєднанні зазначеного положення з нормами частини другої статті 55 Конституції України, якою кожному гарантується право оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність органів влади та їх посадових осіб, стає очевидним, що призначення адміністративного судочинства полягає саме у вирішенні адміністративними судами публічно-правових спорів для надання ефективного захисту прав, свобод та інтересів приватних осіб від неправомірних актів та діянь суб'єктів публічної адміністрації.

Отже, наявність конституційної основи для визначення мети адміністративного судочинства лише підкреслює, наскільки значущою є роль адміністративних судів у державно-владному механізмі. Незважаючи на це, досягнення завдань адміністративного судочинства має відбуватися із дотриманням особливої, передбаченої для цього виду правосуддя форми розгляду адміністратив-

них справ, оскільки, як уже зазначалося вище, реалізація судової влади завжди повинна здійснюватися в межах закону та визначених ним судових процедур.

В Україні порядок здійснення судочинства в адміністративних судах регламентується Кодексом адміністративного судочинства України [10] (далі – КАС України), що був прийнятий 6 липня 2005 року та набрав чинності з 1 вересня 2005 року.

Оновлена редакція КАС України 2017 рік, яка діє дотепер, установлює, що адміністративне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку позовного провадження (загального або спрощеного). Спрощене позовне провадження призначене для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є їх швидке вирішення, тоді як загальне позовне провадження розраховане для розгляду тих адміністративних справ, які через свою складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному провадженні.

Водночас змістовний аналіз тих норм Кодексу, якими визначаються умови для застосування судом того чи іншого виду позовного провадження, вказує на те, що процесуальний порядок розгляду адміністративних справ напряму залежить від їх диференціації за категорією та складністю. Приміром, не може бути розглянута в спрощеному позовному провадженні складна справа, визначена частиною четвертою статті 12 КАС України. Натомість, враховуючи вимоги частини першої статті 257 КАС України, малозначні справи повинні розглядатися саме за правилами спрощеного позовного провадження. У тих же випадках, коли імперативні вимоги щодо форми адміністративного судочинства для розгляду конкретної справи не є застосовними, суд наділений диспозитивними повноваженнями щодо обрання виду позовного провадження (між загальним та спрощеним), але ці його повноваження мають реалізовуватися, виходячи з критеріїв, передбачених частиною третьою статті 257 КАС України.

То чому ж важливо вибрати правильну форму адміністративного судочинства для розгляду і вирішення адміністративної справи?

Перш за все необхідно зазначити, що проблема полягає не лише в існуванні різних процесуальних правил, за якими відбувається розгляд справи залежно від обраної форми адміністративного судочинства.

Зрозуміло, що кожна із передбачених законом процесуальних форм розгляду адміністративної справи має свої особливості та відрізняється як за внутрішніми елементами (процесуальними провадженнями і стадіями), так і за набором процесуальних рішень та дій, які приймаються (вчиняються) судом у межах кожного з етапів розгляду справи, а також їх черговістю, кількістю та способами реалізації.

До прикладу, якщо проаналізувати загальний порядок розгляду адміністративної справи, який можливий із застосуванням правил загального позовного провадження, то такий порядок передбачає проходження всіх передбачених КАС України стадій судового процесу, а саме: підготовче провадження, під час якого учасники подають суду заяви по суті справи, докази, якими обґрунтовуються їхні вимоги та заперечення, а також клопотання з процесуальних питань; розгляд справи по суті (відкриття розгляду справи по суті, встановлення явки учасників, оголошення складу суду, роз'яснення прав та обов'язків учасників справи, вирішення клопотань, вступне слово, з'ясування обставин справи та дослідження доказів, судові дебати); ухвалення судом рішення по суті справи.

У свою чергу, спрощене позовне провадження характеризується своїми особливостями, які, зокрема, полягають в тому, що суд розглядає справу протягом розумного строку, але не більше шістдесяті днів з дня відкриття провадження у справі (стаття 258 КАС України); розгляд справи здійснюється без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої із сторін про інше (частини п'ята статті 262 КАС України); при розгляді справи суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, а у випадку розгляду справи з повідомленням (викликом) сторін – також заслуховує їх усні пояснення; судові дебати не проводяться (частина восьма статті 262 КАС України).

Крім того, Верховним Судом сформульовано правовий висновок, відповідно до якого учасники справи, яка розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, зазнають певних обмежень: скорочений строк на подачі заяву про відвід (стаття 39 КАС України); обмежене право позивача змінити предмет або підставу позову (стаття 47 КАС України); скорочений строк складення судом повного тексту рішення (стаття 243 КАС України); скорочений строк розгляду справи (стаття 258 КАС України) (див. постанову від 22 січня 2021 року у справі № 640/11869/20 [11]).

Втім, незважаючи на таку істотну відмінність між загальним та спрощеним позовним провадженням, немає жодних обґрунтованих підстав стверджувати, що якась із цих двох форм адміністративного судочинства є кращою та ефективнішою для розгляду адміністративної справи, а тому вважається більш правомірною. Аналогічно, не можна говорити про те, що спрощене позовне провадження з повідомленням учасників справи буде більш прийнятним для розгляду адміністративної справи у порівнянні із розглядом справи за правилами спрощеного позовного провадження, але без проведення судового засідання (у письмовому провадженні).

Кожна із зазначених процесуальних форм розгляду і вирішення адміністративної справи має свої переваги та недоліки. Але всі вони є тими формами адміністративного судочинства, які встановлені законом, а тому застосування судом будь-якої із них саме по собі не може бути свідченням неналежного судового розгляду та порушення права учасника справи на справедливий суд. Визначальним є те, чи була відповідна форма адміністративного судочинства обрана з дотриманням тих умов, які встановлені у КАС України і за яких суд має право розглядати справу у загальному або спрощеному позовному провадженні (із судовим засіданням або без його проведення). Інакше кажучи, чи дотримався суд норм процесуального права при вирішенні питання щодо процесуального порядку розгляду тієї чи іншої адміністративної справи.

Саме у зв'язку з цим правильне обрання форми адміністративного судочинства для

розгляду адміністративних справ набуває особливого значення та, відповідно, потребує особливої уваги.

Насамперед це важливо, аби продемонструвати, що адміністративні суди, які здійснюють перевірку оскаржених рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень на предмет їх відповідності вимогам частини другої статті 19 Конституції України, тобто на предмет дотримання спеціально-дозвільного принципу, також діють на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені чинним законодавством, і для них не існує та не може існувати будь-яких винятків із цього загальнообов'язкового правила.

Крім того, це є однією з гарантій утвердження такої конституційної засади судочинства, як рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, що в аспекті об'єктивного прояву означає, що за наявності однакових умов, визначених законом (КАС України), судовий розгляд адміністративної справи завжди буде здійснюватися у тому ж самому процесуальному порядку і за тими ж самими процесуальними правилами. Наприклад, якщо це справа про примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності, то така справа завжди розглядатиметься судом за правилами загального позовного провадження (враховуючи вимоги пункту 3 частини четвертої статті 12 КАС України), незалежно від характеристик відповідної земельної ділянки (її площі, ринкової вартості, місцезнаходження тощо) і того, хто саме є власником (користувачем) такої ділянки (тобто незалежно від статі особи, її соціального походження, майнового стану та інших ознак). Або ж, безвідносно до посади, яку займає позивач у справах щодо проходження публічної служби, відповідна адміністративна справа апріорі вважається справою незначної складності в силу приписів пункту 1 частини шостої статті 12 КАС України, а тому відповідно до частини першої статті 257 Кодексу підлягає розгляду за правилами спрощеного позовного провадження. Звісно, за винятком тих справ, у яких позивачами є службові особи, які у значенні Закону України «Про запобігання

корупції» займають відповідальне та особливо відповідальне становище.

Інший вагомий фактор необхідності дотримання встановленого законом порядку розгляду адміністративної справи полягає в тому, що порушення процесуальних правил обрання форми адміністративного судочинства вважається істотним порушенням норм процесуального права та підставою для:

1) скасування судового рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення – за наслідками апеляційного перегляду (пункт 7 частини третьої статті 317 КАС України) [12];

2) скасування судових рішень судів першої та (або) апеляційної інстанцій і направлення справи на новий судовий розгляд – за наслідками касаційного перегляду (пункт 2 частини другої статті 353 КАС України) [13].

Таким чином, правильне обрання форми адміністративного судочинства для розгляду справи вважається обов'язковою умовою законного рішення, тобто рішення, яке ухвалене судом відповідно до норм матеріального права при дотриманні норм процесуального права. І це, безперечно, дуже важливо, оскільки законність є однією з ключових вимог, що пред'являються до судового рішення в адміністративній справі, нарівні з його обґрунтованістю та вмотивованістю.

Навіть більше, в окремих випадках порушення процесуального порядку розгляду адміністративної справи може трактуватися як посягання на такі визнані принципи здійснення правосуддя, як принцип змагальності та справедливого судового розгляду. І на це є ряд вагомих причин.

Так, відповідно до норм статті 129 Конституції України та статті 9 КАС України, основними засадами адміністративного судочинства є, зокрема, змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі.

Водночас принцип змагальності часто розглядається як невід'ємний елемент концепції справедливого судового розгляду в значенні пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [14] (далі – Конвенція), поряд із спорідненим принципом рівності сторін.

У цьому контексті особливе місце займає практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд), який за час своєї діяльності напрацював усталені підходи до розуміння принципу змагальності, як базової гарантії забезпечення права на справедливий суд.

Наприклад, у справі «Мала проти України» (заява № 4436/07, рішення від 3 липня 2014 року, пункт 48) ЄСПЛ зазначив, що ключовим для концепції справедливого розгляду справи в судовому провадженні є те, щоб скаргник не був позбавлений можливості ефективно представляти свою справу в суді та мав змогу нарівні із протилежною стороною користуватися правами, передбаченими принципом рівності сторін. Принцип рівності сторін вимагає «справедливого балансу між сторонами», і кожній стороні має бути надано відповідну можливість для представлення своєї справи в умовах, що не ставлять її у суттєво невігідне становище порівняно з її опонентом [15].

Отже, принцип змагальності у поєднанні із принципом рівності вважається складовою права на справедливий суд, яке гарантується кожному за статтею 6 Конвенції.

Крім того, у питанні обрання такої форми адміністративного судочинства, яка передбачає розгляд справи за відсутності учасників справи, тобто в порядку письмового провадження, важливим є розуміння того, що необґрунтована відмова суду в проведенні судового засідання та ненадання стороні можливості безпосередньо взяти участь у розгляді його справи може, за певних обставин, вказувати на порушення такого важливого принципу процесуальної справедливості, як право бути почутим.

Адже статтею 6 Конвенції встановлено, що справедливість судового рішення вимагає, аби такі рішення достатньою мірою висвітлювали мотиви, на яких вони ґрунтуються. Межі цього обов'язку можуть різнитися залежно від природи рішення і мають оцінюватися у світлі обставин кожної справи. Національні суди, обираючи аргументи та приймаючи докази, мають обов'язок обґрунтувати свою діяльність шляхом наведення підстав для такого рішення. Таким чином, суди мають дослідити основні

доводи (аргументи) сторін та з особливою прискіпливістю й ретельністю – змагальні документи, що стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією.

У рішенні від 19 квітня 1993 року у справі «Краска проти Швейцарії» ЄСПЛ визначив, що ефективність справедливого розгляду досягається тоді, коли сторони процесу мають право представити перед судом ті аргументи, які вони вважають важливими для справи. При цьому такі аргументи мають бути «почуті», тобто ретельно розглянуті судом. Іншими словами, суд має обов'язок провести ретельний розгляд подань, аргументів та доказів, поданих сторонами [16].

А згідно з правовою позицією Верховного Суду, викладеною у постанові від 21 квітня 2021 року у справі № 640/8411/19, надана суду процесуальним законом можливість розглянути справу у порядку письмового провадження не є беззастережною і має корелюватися з іншими вимогами процесуального закону, зокрема з правом учасників справи брати участь у судовому засіданні, тлумачити які потрібно в сукупності й крізь призму засад адміністративного судочинства. Публічний характер судового розгляду є істотним елементом права на справедливий суд, а відкритість процесу, як правило, включає право особи бути заслуханою в суді [17].

Таким чином, розгляд за правилами спрощеного позовного провадження адміністративної справи, яка в силу імперативних вимог процесуального закону підлягала розгляду за правилами загального позовного провадження, так само як і помилкове віднесення адміністративної справи до категорії малозначних справ та її розгляд у порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін, або ж інші випадки неправильного обрання судом форми адміністративного судочинства для розгляду і вирішення адміністративної справи, внаслідок чого учасник справи був позбавлений права на участь у розгляді справи та можливості реалізації у повному обсязі своїх законних прав, вважається порушенням статті 129 Конституції України та статті 6 Конвенції і є свідченням такого істотного

порушення норм процесуального права, що має наслідком скасування судового рішення за результатами розгляду адміністративної справи, ухваленого як судом першої інстанції, так і на стадії апеляційного перегляду [18, 19].

Висновки

Форма адміністративного судочинства – це той шлях, яким досягається мета адміністративного судочинства, шлях, яким необхідно слідувати для того, щоб ця мета була досягнута у правомірний (законний) спосіб. Відтак убачається неможливим досягнення завдань адміністративного судочинства без слідування таким шляхом. І це саме той випадок, коли відома крилата фраза «мета виправдовує засоби» не працює. Адже розгляд судом адміністративної справи у неналежний спосіб майже напевне призведе до скасування ухваленого у такий спосіб рішення судом вищої інстанції, навіть якщо це рішення, по суті, є правильним і ґрунтується на матеріальному праві. Цього недостатньо, оскільки судові рішення вважається законним лише при умові, що воно було ухвалене із дотриманням норм процесуального права, а отже, у тому числі за правильно обраною формою адміністративного судочинства.

З наведеного випливає, що суд може постановити надзвичайно якісне, вмотивоване і справедливе рішення та вирішити спір між сторонами правильно. А втім, порушення порядку розгляду адміністративної справи нівелює всі досягнення за результатами такого розгляду, бо є свідченням істотного порушення вимог процесуального закону, яке у більшості випадків вважається обов'язковою підставою для скасування судового рішення, та посягає на такі загально визнані правові принципи, як справедливий судовий розгляд, змагальність сторін, рівність учасників судового процесу.

Отже, суд може ухвалити найкраще з можливих рішень у конкретній справі, але якщо таке рішення, приміром, ухвалене в спрощеному порядку, хоча закон вимагав розгляду відповідної справи за правилами загального позовного провадження, то всі старання суду втрачають сенс і будуть марними, оскільки судові рішення, прийняте

не в порядку та не у спосіб, що передбачені законом, не може визнаватися правосудним.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Веніславський Ф. В. Судова влада як гарантія стабільності конституційного ладу України. *European political and law discourse*. 2018. № 5 (4). С. 216-223. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-4/32.pdf>.
3. Водянніков О. Ю. Пряма дія Конституції і розмежування юрисдикції між судами системи судоустрою і Конституційним Судом України. Юридичний портал України «Конституціоналіст». URL: <https://constitutionalist.com.ua/vodiannikov-o-priama-diia-konstytutsii-i-rozmezhuuvannia-iurysdyksii-mizh-sudamy-systemy-sudoustroiu-i-konstytutsijnym-sudom-ukrainy/>.
4. Постанова Верховного Суду від 7 грудня 2020 року у справі № 320/1248/19. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/93336196>.
5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 5 березня 2020 року у справі № 9901/511/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/89238404>.
6. Жердев О. А., Михайліна Т. В. Межі застосування адміністративного розсуду. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. Том 1 № 10 (2018). С. 36-42. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5456>.
7. Веніславський Ф. Спеціально-дозвільний принцип у конституційно-правовому регулюванні. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 2 (57). С. 57-67. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5620/1/Venislavskui_57.pdf.
8. Ковалів М. В., Єсімов С. С. Адміністративне судочинство як форма здійснення судової влади. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2017. № 18. С. 31-35. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3104>.
9. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України

від 2 червня 2016 року № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>.

10. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

11. Постанова Верховного Суду від 22 січня 2021 року у справі № 640/11869/20. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/94327937>.

12. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 6 березня 2019 року у справі № 819/641/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80486559>.

13. Постанова Верховного Суду від 20 жовтня 2020 року у справі № 640/7239/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92300842>.

14. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, підписана у Римі 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

15. Рішення Європейського суду з прав людини від 3 липня 2014 року у справі «Мала проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a23#Text.

16. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 вересня 2021 року (провадження № 11-90cap21). URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101424455>.

17. Постанова Верховного Суду від 21 квітня 2021 року у справі 640/8411/19. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/96420579>.

18. Постанова Верховного Суду від 14 червня 2021 року у справі 160/12521/19. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/97628309>.

19. Постанова Верховного Суду від 26 травня 2022 року у справі 280/4678/20. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/104487753>.

References

1. The Constitution of Ukraine (1996, June 28) № 254k / 96-VR. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. № 30. [ukr].

Ortynska Natalia

Ph.D. Professor of the Department of Theories of law and constitutionalism Psychology and Innovative Education of the National University Lviv Polytechnic University, Lviv.

THE CHOICE OF THE PROCEDURAL ORDER OF CONSIDERATION OF ADMINISTRATIVE CASES: WHY IS IT IMPORTANT?

The leitmotif of the article is the study of those problems that arise in connection with the wrong choice of the form of administrative proceedings for consideration of an administrative case. At the same time, it was found out that administrative courts, like any other bodies of state power, are subjects of the public-authority sphere, and therefore their procedural activity is also covered by a special-permissive type of legal regulation, that is, the ability to act only on the basis, within the limits of authority and in the manner determined by the Constitution and laws of Ukraine. And since the court's decision is recognized as legal only if the rules of procedural law are observed, violation of the procedure established by law for the consideration of an administrative case, as a rule, indicates the illegality of the court's decision and gives grounds for its cancellation as a result of the appellate or cassation review of the case. In this regard, the importance of the correct choice of forms of administrative proceedings was emphasized, as an indispensable component of the successful performance of the tasks of administrative proceedings and providing effective protection of the rights, freedoms and interests of persons who apply to the administrative court. After all, the court can make a very high-quality, reasoned and fair decision and, in essence, resolve the dispute correctly. However, non-compliance with the order of consideration of the case nullifies all achievements as a result of such consideration, because it indicates a significant violation by the court of the requirements of the procedural law and encroaches on such generally recognized legal principles as a fair trial, competition between the parties, equality of participants in the legal process.

Keywords: administrative case, forms of administrative proceedings, court proceedings, principles of administrative proceedings, special-permissive principles